

ALEKSANDRS BURMISTERS

LUDZAS RAJONA PĪVĒRTĀ

Izadeve nūskaidrōt tūs Ludzas rajona pogostus, kas saisteiti ar latvišu legionaru ceiņu ceļu — Goliševa un Kōrsova — 19. divizeja, Leidumnīki un Blonti — 15. divizejas atlikas. Šūs ceiņi atcerēti Krivandā uzstodeit pīminklis.

Ūtrais pasaule karš atnese na tikai lelu pūstu myusu zemei, tymā skaitā ari Latgolai, bet sovīs rīndos ir vēye Latvejas lobokūs dālus. Kod Latveju atkortoti beja okupējis padūmu karaspāks, tō rīndos tyka mobilizāti tī jauniši un veiri spāka godūs, kas kaidu imēšu dēļ nabeja isaukti vōcu okupacijas laikā. Gon vōcu, gon krīvu okupējōs daudzi beja izavēlējuši partizanu ceiņas ceļu. Pīsaskoršu tim latvišu legionarim, kuri ceinējōs Ludzas pīvērtā un veice grytuši atsakopšanas ceļu caur rajona pīrūbežas pūrim, lai sasnāgtu paradzātū puļcēšonōs vītu Mērdzinē.

Vōcu armējas sastōvā ceinējōs divas latvišu divizejas. 2. brigāde, kū vējok nūsauce par 19. divizeju, un 15. divizeja. Pēc smogom atkopšonōs kaujom pi Volhovas un Starajas Rusas, obas kūpeigas pozicijas iēme Sorotes un Veļķajās upu krostūs.

Pēc isarassōnas šīmā jaunajā frontes sektorā, 2. latvišu brigāde tyka pīrformāta par 19. divizeju. Ōbu kūpeigā aizstōvēšonōs jūsla beja aptvēri 40 kilometru. Jōpīzeimej, ka šei beja ari vineigā reize vysā utrājā pasaule karā, kod obas kūpeigā ceinējōs pret padūmu karaspāku. Vējok ceiņu

gaitas škeirēs, jo, pēc atsakopšanas nu Ludzas rajona 19. divizeja karōja Vīdzemē, bet 15. atlīkas, pīrformātas un papyldynōtas, pret uzbrukūšu padūmu karaspāku stōvēja Vōcejā.

1944. goda 16.—19. marta kaujas risynōjōs par strategiski svareigu 93,4 metrus lelu augstini, ku legionari kūpeigim spākim ari iēme, nasaverūt uz īnādīnīka pīrspāku. Teiši šōs kaujas atcerēti trimdas Daugovas Vonogu organizaceja 16. martu nūsauce kai svynumu dinu. Bet šō goda 25. oktobrī Latvejas Saeimas deputāti vairōkums tū nūlēme vairs naatzeimēt, uzskateit tīkai kai pīmīnas dinu kritušajim karaveirim. Kai latvišu karaveiru dinu atzeimēt tīkai 11. novembri.

Ap 1944. goda marta vīdu padūmu armēja uzsōce gatavōšonūs jaunam uzbrukumam tymā frontes sektorā, kuru īnādīnīgi aizstōvēja Latvišu legionari. Lelō boļševiku ofensiva sōcēs 26. marta un beja tīk spēceiga, ka obas divizejas beja spītas atsakopt ar kaujom. 19. divizeja atsakopē zīmēlu virzini un vējok caur Golišovu īnōce Ludzas rajonā, bet 15. vēržējōs uz Zylupes pusī. Namiteigōs atvaires kaujōs padūmu karaspāku virzeišonōs tyka pībremzāta, bet 10. juli tys Opočkas telpā atsōce jaunu uzbrukumu. Trīciņs pret 15. divizeju tyka dūts 60 kilometru attolūnu Latvejas, tys ir, nu Ludzas rūbeža. Atejūšajai K. Aperāta marškolonāi vairōkkort uzbruka boļševiku partizani. Mežā pi Tobolino, kod uzbruka ap 400 veiru lela padūmu

partizanu grupa, kauja risynōjōs ap divom stuđem. Legionari zaudēja 30 kritušūs un 20 ceineitōji beja iāvainōti.

Pēc pīcu dinu atvaires kaujom tyka pīrvarātās Vietjas un Isas upes. Partizāni pīrejas beja nūpūstejuši un ši vīdu ūkērī beja jōpīrvār paldus. Beidzut 16. juļa agrā reita stuđē K. Aperāta kolonnas pīksejī spāki beja sasnāguši Idrīcas — Mozuļu ceļa krustojumu, te pi Pesku sādžas jūs sagadeja īnādīnīka spēceiga guņs. Kod pīsatyvōjā legionaru golvoni spāki, izāvērse kauja par strategiski svoreigū Mozuļu lineju. Legionari Peskus iēme un pasavērzeja uz Mozuļum. Legionari zaudējumi ūmā kaujā beja 15 kritušūs un 20 iāvainōti ka-raveiri, bet boļševiku rīndos beja ap 150 kritušūs. Marškolonāi iāvya daudzus trofejas, tūmār tōs nabeja iāpējās jīmt leidza, atskaitīt kara tehniku. Pēc gyustekņu līceibom, Peskus beja izvītots kāds padūmu armējas apmōceibā bataljons.

Uzvara latvišu legiona ceineitōjīm deve lobu stimulu. Izamainēja ari marškolonās vēržiņi, navede vairs uz ritumim tyvumā asūšu Latvejas rūbežu, bet pasagrise uz zīmelim, uz 4 kilometrus attolū Mozuļu apdzeivōtū vītu. Tymā jau atsaroada iāvōjami padūmu spāki. Jau pīsatyvynoju, legionarus sagadeja koncentrāta guņs, kurā golvoni lūma beja reaktivām minmetējim, latvišu ceineitōjīm sauktām par «Stalina varganem».

Lai saisteiti zynomu daudzumu īnādīnīka spāku pyrms sovu golvonus

LATGOLAS PĒTNĀCEIBAS INSTITUTA

8. konference nūtyka Preiļūs. Attālūs: nūslāguma plenarsēde Vaļsts Preiļu gimnāzijas zālē — pīkspānā centrā — Preiļu rajona skūlu īnspektors Jōns Lozda; DPU pasnīdējs profesors Josifs Šteinš; konferences daleibnīki (1. rīndā) Andrejs Kazinovskis nu Bolvīm, Silvija Šinza nu Jākubpiļs un publīsts un dzejniks Viktors Avotīš; kulturvēstures grupas daleibnīki.

O. RANCĀNA foto

pīnokšonas, K. Aperāts deve pavēli majora V. Hāznera rūtai iājim Mozuļu zīmēlu daļu, kū tei sekmeigi ari izdarēja. Kod tyvōjōs marškolonās golvoni spāki, nagaideitu iāvainōjumu gyva pulkvežleitnāts K. Aperāts. Nasaverūt uz tū, jys turpynōja vadeit legionaru trīciņi pīri Zylupes tyltam. Ap 17.30 te tyka izveidōta pīkstyla pozicija un pusstūpdi vējok sasnāgta tyvejō mežmola, kur beja nūsacītnōjuši padūmu golvoni spāki.

Risynōjōs smogs kaujas, krīv ar iārūku koncentrātu guni turēja tyltu pīri Zylupēi, kusteiba pa jū nabeja iāpējama. Lai tōlōk uzbruktu īnādīnīkam, kaida legionaru vineiba pīrēpēdēja Zylupi un 19. iēme augstini ritumu krostā aiz Mozuļum. Tod pret myusu legionarim ceiņā iāsāsteja padūmu tanku vineiba, apmāram 40 mašīnu sastōvā. Legionari nu jīm nanūsabeida un leitnanta Popova vadeibā sašē ostōjus. Leidz ar tū tyka izlitotās jūs reiceibā bejušos tanku dyures.

Nalaimē otkon pīmeklēja marša kolonās komandiri — kāds tanka ūmīns jū smogi iāvainōja. Lai nakristu padūmu gyustā, K. Aperāts nūsāšōve, paspējis komandēšonu nūdūt majoram Vilim Hāzneram. Pēc nōves par šu kauju pulkvežleitnāts iāvya brunināka pakōpes krustu pi dzelžā krysta un pulkvežā dīnasta pakōpi.

Izšķirūšajā kaujā uz dzeiveibū un nōvi iāsāsteja aizvīn jauni boļševiku spāki, tī beidzut samyna legionaru iāgvutu pīkstyla poziciju un pēc apmāram 5 stuđu niknas un asīnāinas kaujas izkleidynōja atlykušūs. Šāmā nažēleigājā kaujā pi Mozuļum krita 22 latviši vērsniki un apmāram 300 kareivu un instruktoru, apmāram 300 legionari beja smogōk voi vīglōk iāvainōti, daudzi nu jīm nūklīva padūmu gyustā. Kai vējok nūsaskaidroja, daudzi nu jīm tīpat ari tykuši nūsauti.

Pēc šō drausmeigās kaujas majoram V. Hāzneram izadeve sapulcynōt atlykušūs 80 legionarūs. Jys pījēme lāmumu par Zylupes pīrvarēšonu dažādīs vītos, lai nūklījtu mežūs austrūmūs nu Krivandas. Šō nūdūma realizēšonai izveidōja trejs atsevišķas grupas, kotrā deve individualu pāveli izlauzt uz rītumim.

Zīmēlu grupā itylpa 30 legionari un tū vadeja leitnāts Birks. Zylupēi pīri tei tyka pi Dymovas sādžas, apsastōja Ludzas rajonā asūšajā Lebedīnēcas pūrainē un nāsāndēze nūteiktū pūlcēšonōs vītu Petručenkū. Videjū grupu vadēja pats V. Hāzner, un tai Petručenki beja jōsasnādā, Zylupi ūkārījāt pi Vorobjovas sādžas. Ari dīnudu grupai mērķis beja Petručenki, virzītūs gar Lebedīnēcas pūra dīnudu daļu. Obas pādejōs grupas uzadyure spēceigai boļševiku gunēi un beja

spītas izmainēt sōkūtejū vērzini. Naktī uz 17. juli majora V. Hāznera grupai izadeve izlauzt dīnudu vērzini un pīsavinōt dīnudu grupas ceineitōji, kuri beja sasnāguši Kozlovas sādžu.

Pōrejūt Kozlovas—Stolbovas ceļu, majora V. Hāznera vineiba otkon iklīva īnādīnīka spēceigā guni un cīte smogs zaudējums. Vysu 17. jūļa dinu atlykušū 20 legionari pavadēja pūra Stolbovas apkōrēnē, gaidūt nōkūšu nakti, kodi, leidz padūsem brīnūt pa pūru, tai izadeve ūkārīt Zylupi un sa-snēgt Ustinovas sādžu natōli nu Krivandas. Tōs obas atsaroda krīvu rūkōs un legionari turpynōja brist pa Lebedīnēcū vērzini uz Petručenki. Apgōja Čeverovas sādžu, kura ari jau atsaroda padūmu karaspāku rūkōs.

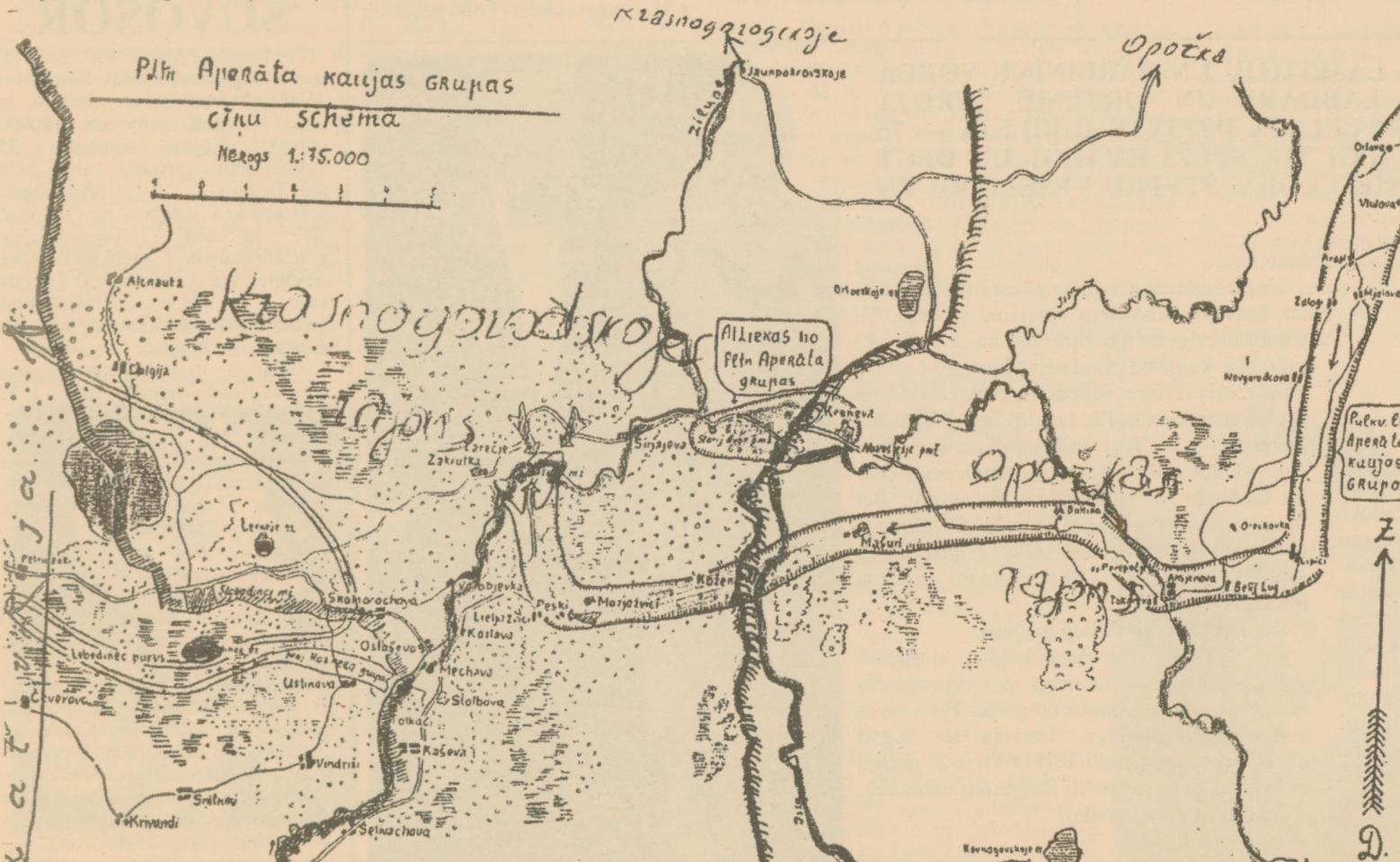
Pōrōjuse apmāram trejs kilometrus, grupa uzadyure jaunom padūmu kōjniku un tanku dajom. Nūtyka jauna kauja un atkōrītōs caurlausonōs mēgīnōjums, bet taipoš nāsēmēgs. Legionarim beja 13 kritušūi un 7 iāvainōti.

Vysu 19. jūļa dinu V. Hāznera grupa rūdzu laukā natōli nu Petručenki, nūvārōja, ka aizvīn jaunas jaunas motorizātōs kolonās ar tankim un artīlereju, kai ari kavalereja pōrsavitoj pa Mozuļu—Leidumānu ceļu Ludzas vērzini. Lai izavārātu nu turpmōkīm zaudējumim, grupa sasadaleja seikōkōs vīneibōs. Atsakōpe pa Lebedīnēcas pūru garum Lebedīnēcas azaram uz Latvejas—Krīvejas rūbežu un 20. jūļa sāsnēdē mežā styri 2 kilometru attolūmā uz zīmelim nu Ustinovas. Ari tei vīsu dinu beja nūvārōjama padūmu motorizātūs vīneibū kusteiba uz Krivandu.

21. jūļi pēc pusnākts legionarim nātraucātīm izadeve ūkārīt Mozuļu—Leidumānu ceļu pi Skomorohovas un pūru uz austrūmūm pi Piteļa azara ap pūsdiņlaiķu nūnēze pi Doliģas sādžas. Ari tei beja padūmu karaspāku rūkōs, tōpēc vysi, kas palykuši pīri nu V. Hāznera grupas, turpynōja virzētis pa pūru Krīvejas pusē un drej otkon sānēdē Latvejas rūbežu pi Ludzas upes Dinnejas rajonā. Tōlōk ūkārītā Ludzas rūbežupi un pa tōs kreisū krostu devēs Kreiču—Dekterovas vērzini. Natōli nu pītakas Straujas atlykuši legionari V. Hāznera vadeibā sastopa 93. vōcu vītu dyures.

Ar 17. jūli Kōrsovas—Mērdzīnes rajonā puļcējōs 19. divizejas ceinātōji, pamozom pīsavinōja ari stypri cītušōs 15. divizejas legionari. 18. jūli Mērdzīne nūtyka latvišu legiona vodūšūs vērsniki sanōksme, kū vadeja 19. divizejas komandirs vōcīts gene-rals Štrekenbahs. Vacōku godu legionari tyka pōrsyuteiti uz Reigu, lai nu turines ar jaunim papyldynōjumim pōrcaltu uz Vōceju. Lobs papyldynōjumis beja vīrōki tykušūi Vōcejā strōdōjūšūs dorba dinasta jaunišū. Tai atjaunotō 15. divizeja vējok atvārēšonōs kaujōs pīsadalēja Pomeranejā. Sovukort 19. divizeja ceinējōs ar padūmu karaspāku Vīdzemē nu Lubōnas leidz Cesvainei, Tirzai, Drustum un Morei, kār nūbei-dze smogājōs sadursmēs Kūrzmē.

Pēc Aperāta kaujas grupas
cītu schema
Mērķis 1:75.000

ANDRIS VĒJĀNS

VIZIJA

Garum Rogovkai un Miglinīkam,
Garum Desetnīkam napāj:
Te navas vājas trikt par nikim,
Ite cyta gaisma pasaulei.
Kōp nu īcas myglom veļu tāli,
Dzīmes skrin kai meitīnes nu pērt.
Jemīt rūkōs jōs kai spōrņūs, dāli,
Lai vairs tāvīm nasagribis mērt!
Mōtes veras izdzysušā pōrtā,
Mozbārnus kai jārūs spīž pi kryuts...
Bet dēl kō guļ zeme naaporta,
Salauž zvaigzni izdauzēto ryuts?
Un par kū tai pamastajā cīmā
Myusu kalendārs sen nāsait?
Aizbrīn godu symts — byus borga
zīma.

Rūzes lūgūs lada zīdim zīd.
Voi leidz Leldīnai vīn vōrmas klaigōs,
Tikai palādas un lopsas kliogs?
Varbyut nazkūr dzymst un nazkūr
staigoj.
Jauns un smuks, un drūsmeigs
Migliniks?

JOSIFS ŠTEIMANS

BEIBELE UN KATOLICISMS LATGOLĀ

Beibeles ir grōmota, kas tulkota gondrejz vysōs pasaula volūdōs un kū vysvairōk losa jau tyukstūšim godu. Nivina cyta cilvēces vēsturē nav tik dzili ītekmējuse sabidiskū dūmu un goreigū kulturu, kai Vacō un Jaunō Dereiba, kas ir na tikai kristiegiūs cilvāku un ebreju svātōs grōmotas, bet ari musulmaņu religejas olūts, jo Koranā daudz kas atkōrtoj Beibeles tēzes.

Beibeles vērteibū nūsoka na tikai tōs izskirūšo nūzeime trejoms religejom, bet ari tōs lūma senlaiku vēstures izzynōšonā, etisku uzskotu veidošonā. Ari kai dailliteratūras pīmneklis un filosofiskū atzinu krōtuve tei vysai aktuāla 20. godsymta nūgalē. Tys, ka Vacōs un Jaunōs Dereibas pamōceibas nanūvacoj, līcnoj na tikai, ka, nasaverūt uz krosom izmaiņom vēstures gaitā, tūmār cilvāku byuteibā sasagloboj tōs kūduls, bet ari par tū, ka Beibeles idejas ir lūti dzīlas un pōrlīcīnūcas un tōpēc ari palikūšas. Tōs atticas na tikai uz desmit bausleibom, bet ari uzskotim par dorbu, karu un mīru, goreigūs vērteibū lūmu un daudzom cytom problemom.

Apsprižūt Beibeles saturu, nōk prōtā izcīlō zynōtnika Alberta Einsteina nūrōdejums, ka ir svoreigōk pamātōti izvirzeit jautōjumus, nakai atbīdēt uz tim. Un apgolvōt, ka, atbyldūt uz jautōjumim, mes nasaklyudeisim, navarom.

Anglu vēsturniks un filosofs R. Dž. Kollingvuds uzskateja, ka cilvēces vēsture ir golvonūkort goreigōs dzeive vēsture, dūmu vēsture. Bet uzskoti ir dažaudi. Pieja Beibelei teologim, vēsturnikim un literatūrnīkni nav gluži vīnai. Ir atskireiba ari storp katōlu un luterānu attīksni pret Beibelī. Luterāni vysus tīceigūs mudony pošim laseit na tikai Jaunōs Dereibas, bet ari Vacōs Dereibas tekstus, bet katōli uzskota, ka Vacō Dereibū draudzē lūčekli izprast var pareizi tikai ar pīstera paskaidrōjumu paleideibu.

Uzskoti mādz byut diemetri preteji. Katōli luteriskū bazneicas reformāciju uzskateja par kaiteigu kristiega bazneicai, bet luterāni — par svareigōk pīkšnūteikumu kristianisma ītekmē paplašynōšonai un nūstyprinōšonai.

Ari zynōtniki, kas pētej Beibelī, pīsatur pi dažādim uzskotim un tī ar laiku mainōs. 19. godsymta franču zynōtniks Ernests Renāns, kam kaidu laiku uzticēja svareigu posteni katōli bazneicas hierarhēja, tyka turpmōk atstōdynōts nu omota, jo apgolvōjā, ka Jezus Kristus nabeja breinumārēitōjs²

LITERĀRŪ darbeibū teologeis magistrs Stanislavā Vaikuļs (1887.—1961.) sōce Pīterpīli Kazimira Skryndas dybynōtāja laikroktā «Dryva». Godu ritumā uzraksteja vairōk nakai 1000 publikaceju daudzīs preses izdavumūs: «Dryva», «Zidūni», «Sauleite», «Latgolas Vōrda», «Katōli Dzeivē» un cytūs. Izcytās Latgolas humanists publicējis gon ar sovu eistū vōrdu, gon pseudonimim.

«Latgolas Vōrda» 40 godu jubilejā par jū kai sōs avīzes ilggadejū leidzstrōdniku saceits, ka jō rokstus, pat jo tī paraksteiti ar pseudonimū, laseitōji pažynū si nōsta un izteiksmes. Krōjumā, kas 1944. godā nōce kļāja Daugavpīli un beja vejteits latgalu drukas aizlīgumā 40 godu atcerē, katōli pīsters Viktors Terenkevičs par Varaklōnu un Leivōnu draudzē bejusū dekanu S. Vaikuli raksteja: «Svešvolūdu pōrznōšona, ceļojumi pa ūrzemem, plašā erudiceja, dzīves pīredze un spēceigs vysu analizejūs pīsts, prelata Vaikuļa personeibū un jō literārū dorbus ir pacālis gryusi sasnīdzamūs augstumūs.

Sevišķa nūzeime ir dekana Vaikuļa literatūras kritikas dorbum, kas īvītīti katōlu periodikā un kur jys si snēdzis atsauksmes gon par latgalu un vydusdialektā izgōjušajām grōmotām, gon par periodiskajā presē pasārdejušam rokstīm (...).

Vēl vīnu akcentu S. Vaikuļa publicista darbeibā aprōdeisī: «Latgolas Vōrda» jys beja erudeitōkais, talanteigōkais un ari vīns nu drūsmeigōkājīm, principalōkājīm stortautsīkūs un iķspolitiskūs nūtykumu komentātōjīm un analitikīm.

Tām laikā, kad Latvās prese 20. un 30. godūs par dzīvei Padūmu Savineibā

(breinumus asūt sejotnē izdūmōjuši mōntēceigi cilvāki). Renāns jyusmōja par Jezu Kristu navys kai par Dīva dālu, bet gon kai par izcylu jaunōs tīceibas sludynōtōju. Tys nabeja pījamams bazneicai, jo beja Beibeles revizeja.

Profesors J. Veinbergs, kas trejs godu dasmytus strōdōja Daugavpīls Pedagogiskajā augstskūla un tagad ir profesors Izraelā, daudzus godus pēteja Beibeli un par Vacō Dereibū uzraksteja divas grōmotas latvīšu volūdā. 1966. godā autors nūrōdeja, ka Samuela grōmotā vīnā vītā monarhejas dybynōšona teik vārtā negativi, bet tī pat blokus — pozitivi. Bez tam teik izvirzei vaicōjums: «Voi Mozus var byut jam pīdēvātis grōmota autors, jo pīktā... raksteits par Mozus nōvi³? Ari cyti pētnīki Bibelē atrū pretrunas. 1969. goda grōmotā J. Veinbergs roksta, ka «...myusu reiceibā nav nīvina faktā, kas pīrōdeitu vasalas tautas ilgstūšu atsarasōnu Egiptē»⁴. Tys ir ebreju tautas. Autors pībilst, ka atgōdynoj Vacōs Dereibas nūrōdejumu, ka 600000 veirišu kōrtas ebreji Egiptē dzīvōja vairōk nakai 40 godus. Tūmār nīvīnā nu tyukstūšim papirusu nav mynāts tīcyls fakti.

Leidzeigus argumentus var apstreiđēt. Padūmu zynōtniki dažkōrt apgolvōjā, ka Jezus Kristus it kai naasū reala persona, jo pīazeitāni romišu vēsturnīki myusu eras pyrmā godsymtā par jū nav rakstejuši. Šudīn nīvīnās vairs najam nūpītī leidzeigus apgolvōjumus un «argumentus». Turklot jōpībilst, ka tys, kas sasagloboj tautas atmiņā tyukstūšim godu, ir nūzeimeigōks par vīna ūtra vēsturnīka sacerējumu.

Latgolas vēsturē lūti svareiga lūma beja katolicismam kai latgalu goreigōs kulturas pamatu pamatam. Latgalu vīda katōli bazneicās izskirūšo ītekne izplatejōs un nūstyprinōjōs sepeļu godsymtā gaitā (13.—20. gs.). Atskireibā nu Kūržemes un Vydzemes, kur 16. godsymtā pōrvorū gyva luterāns un latvīšu zemnīki automātiski tyka pīvīnōti luterānu draudzem, jo jāmos beja jūs kungi.

19. godsymtā gondrejz 100000 Vydzemes latvīšu pījēme pareiztīceibu, bet latgalu (Latgolas latvīšu) vīda dzīli īsasaknōja katōlicisms un religiskō orientācija nasamaimeja. Ari tys, ka daudzi Latgolas muižnīki beja pūli, kas apspīde latvīšus, naattōlynōja jūs nu katōli bazneicās. Pīkeršonōs katōlicisms sovukōt napamudynōja latgalus atbaistēt pūli saceļšonūs 1830. un 1863. godūs.

Latgolas muižnīku daļa beja pūli

ītīn biži tyka raksteits pōrmāra pīsardzei, lai naazīvainōti «lēlū kaimīju», prelats S. Vaikuļs bez kompromīti latgalu pīre raksteja par tū, kas nūteik Kīrvejā: «Socialisma vōrdā tī iznycnoj vysu, kas radeits godsymtūs. Lobōkī tautas dāli nūnōvāti, tautas bogēteibas iznycnōtas, bet poša Kīrvejā pōrvārsta par nōves un izmysuma vīsti. Kōdreibā tataru jyugs naatnēs tīk daudz pūsta kīru tautai, cik komunisma vodūni vōjpīrōteigūs socialis-tīkīs ideju vōrdā».

1950. goda 5. augustā Valsts drūšeibas komitejā ir sōkta līta par S. Vaikuļa apcītīnōšonā un prelata nūpratīnōšonā Reigā un izsytējuma galugā Mordoveja turpīnōjusē ilgi, ilgi. Lānumā par arrestu ir daudzi falsificējumi, lai sūdeitu uz desmit godim. Dekanu apsyudzēja pat par Aglyunā 1941. goda 15. augustā saceitū

pabolsti, vigla kulturas pīka bāudeišona... Latgolas stōvūkris ir bejis naapskaužums. Latgalīts cīte klus, tōdēl moz kuram īnōce pītō pasaryupēt par jō klusajōm bažom.

Valsts Leivōnu pamatskūlā, kur S. Vaikuļs beja tīceibas mōceibas pasnīdzejēs, 1939./1940. godā organizēja latīnu volūdas vīceišanas puļceju, lai skūlānīm, kuri nūlāmuši stōstīs LU kādā nu humanitarajām fakultātem, dūtu zynōšonas.

Komerčskūlu programmās latīnu volūdas priķīsmata nabeja. Kara laikā šū volūdu audzēknim sovukōt vīceja vīns nu jō

biografīm, latgalu kulturas darbiniks Jōns Broks. Jys ir vairōkī monografeju autors,

atmūdas sōkumā uzraksteja vēsturisku

apceri «Katōli bazneicās lūma Latgolas kulturas atteisteibā (leidz 1944. godam)».

...Vaikuļā gaišā pīmīnā saglobā

daudzi Valsts Leivōnu sešklaseigōs

pamatskūlās (Boltōs skūlās) un Leivōnu

komercskūlās absolventi, tōpī Latvās

Katōli jaunōtēs savīneibas Leivōnu

nūdajās jaunīši. Bārnus pi skūlu

Zimassvātku egleitem jys sirsneigī uzrunō

ja 30. godūs.

Dekana prelata Stanislava Vaikuļa

dzīve ipošs nūtykums beja 1950. vacy-

da vokors, kurā beja kūpā ar operas diri-

gentu Jezupu Lindbergu, iārāojām latvīšu

agronomu Vili Stukuli un cytīm citūma

kamerās bīdrīm. Sovās atmīnōs V. Stukulis

roksta: « (...) mani... pōrvede uz

(Sokolovski, Šadurski un cyti), ari vīcu cīmes muižu ipašnīki Bergi, Korfī, Moli, Platēri, Šrēderi, Zēbergi, Manteifeli un cyti⁵. Lai nāzaudētu muižas, vīcu muižnīki bīži vīn pōr-sapūlōja, atsateice nu luterisma, pījamūt katōlīceibū. Turpretī vītejī latvīšu zemnīki katolicismam pīsāvērse nasavtei, atbīstītī sovom kulturas dzīvei vajadzeibom. Henrihs Strods roksta: «Jōuzsver, ka latgalīšu dialektu sovā laikā aizstōvēja vīneigi katōli bazneicā. Tikai katōli bazneicā, atskireibā pat nu tīsas, pogosta valdes, skūlas, uradnika un klubā latgalīšu naprāseja svešas volūdas voi sveša dialektā zynōšonu. Katōli bazneicā latgalīts sajuta, ka jys ir latvīšs. Tīceibas un tauteibas savīneibā lōvei līdzīgi latgalīšam izdzīvēt godsymtūs un ir tō styrps tīceibas bolstās ari pīsāvējīs.

Latgalu katōlu teologs Stanislavs Šķutāns, kurs, dzeivōdams Amerikas Savīnōtājās Vāļstīs pēteja Latgolas vēsturi, atzīmēja latgalu pīsākeršonu katolicismam. Bet vīlnaicegi jys roksta, ka «tīk labi katōlu, kai līterānu bazneicā ir nanūlīdzami lela lūma myusu tautas vēsturē»⁶ un atzīmēja, ka 16. godsymtā latgalu, kas dzeivōja Vydzemē, pōrgāja lutertīceibā un ka Beibeles tūkotī latgalu volūdai deve jaunu nūkrōsu.

Vacō Dereiba, it sevišķi pīcas Mozus grōmotas (Tora) ir Mozus tīceigūs golvonō religiskō grōmota. Kristianisms sovukōt uzskota par sovās reliģejas golvonū grōmota vīsu Beibeli — kai Vacō, tai ari Jaunū Dereiba, kas sevišķi nūzeimeiga ir katōlim, un protestantīm, jo satur jaunōs kristianismās idejas. AŠV rabis Joses Tjeluškins sovā grōmota «Ebreju pasauls», kas izdūta angļu un kīru volūdā, roksta, ka Jēzus Kristus «...uzskateja mīlestību pret tyvōkū par centralū reliģiskū pīsākeršonu» un ka Kristus izteicīgu lelōkō daļa atbīstītī judaismā mōceibāi⁷. Tādu sacīnōju mu apstypriņo Jēzus Kristus vīrdi, kurus losom Mateja Evangelēja 5. nūdajās 17. dzījā: «Nādūmojī, ka es atmīnītī atmest bausleibu voi prāvīšus»⁸. Tys nūzeimejā, ka Kristus nanūraideja Vacō Dereiba. Taču storp tū un Jaunū ir trejs vysai byutiskas atskireibas: 1) judaismās uzskota, ka tīk Divs pīdū vīsus grākūs, bet kristianisms — kai tū spēj Jēzus; 2) pēc Vacōs Dereibas Dīvam var tyvōtīs kotrs, bet pēc Jaunū — tikai tys, kam Kristus grib atklōt Dīvu; 3) Jaunū Dereiba sludnojā napretōšonūs launumām, ka vajaga meilōt na tikai tyvōkūs, bet ari inādinīkus. Atskireibā nu Vacōs Dereibas, kurā satur principu «zūbūs pret zūbu, aks pret aci».

Latgalu pīsākeršonu katōlu bazneicāi namozīnōjās ari tod, kod 19. godsymtā vīda sovā sōcēs Latgolas pōrīvōšonās process, kod latgalīm aizlīdzē ceļt jaunas bazneicās (ogrōk tōs bīži cīlejējī), kod cenēja spredikus. Jūpījām latgalu iāygānas skaiteja latvīši un katōli pīstera pīstera skubynōja tūs dzīdōt tautas dzīsmas, lai saglobūt latgalu kulturas vērtēbas un jūs volūdu. T. Pīsāns atzīmēja, ka latgalu smogō dzīve (nataisneibas, tryukums un bōds) pamudynōja jūs sovas cīšonās saleidzīnōt ar svātīm dzīvē, ari jūs mūku pīlīnu nōvi. Latgalu mentalitātē ītērē pazemeigas

cīšonās, kam jōsekōj svātlaimē vinpasaulē. Autors pasveitroj ari, ka latgalīšim rakstureigs svātōs Jaunovas Marijas gūdynōšonās kults, kas spīgti izapauž svātcelinīku ikgoda pulceišonās laikā Aglyunā.

Latgalu katōlu teologs Stanislavs Šķutāns, kurs, dzeivōdams Amerikas Savīnōtājās Vāļstīs pēteja Latgolas vēsturi, atzīmēja latgalu pīsākeršonu katolicismam. Bet vīlnaicegi jys roksta, ka latgalīšu tīceigūs vēsturē»¹⁰ un atzīmēja, ka 16. godsymtā latgalu, kas dzeivōja Vydzemē, pōrgāja lutertīceibā un ka Beibeles tūkotī latgalu volūdai deve jaunu nūkrōsu.

Vacō Dereiba, it sevišķi pīcas Mozus grōmotas (Tora) ir Mozus tīceigūs golvonō religiskō grōmota. Kristianisms sovukōt uzskota par sovās reliģejas golvonū grōmota vīsu Beibeli — kai Vacō, tai ari Jaunū Dereiba, kas sevišķi nūzeimeiga ir katōlim, un protestantīm, jo satur jaunōs kristianismās idejas. AŠV rabis Joses Tjeluškins sovā grōmota «Ebreju pasauls», kas izdūta angļu un kīru volūdā, roksta, ka Jēzus Kristus «...uzskateja mīlestību pret tyvōkū par centralū reliģiskū pīsākeršonu» un ka Kristus izteicīgu lelōkō daļa atbīstītī judaismā mōceibāi¹¹. Tādu sacīnōju mu apstypriņo Jēzus Kristus vīrdi, kurus losom Mateja Evangelēja 5. nūdajās 17. dzījā: «Nādūmojī, ka es atmīnītī atmest bausleibu voi prāvīšus»¹². Tys nūzeimejā, ka Kristus nanūraideja Vacō Dereiba. Taču

JŌNS BŪMANIS

TAI REIKĀJOS PADŪMEJĀ

1940. goda 12. decembrī Pīneņu Romas katōju draudzes lūcekli, ap 100 cilvāku, puļcējōs pi sova prāvesta J. Kisilevska plebanejas (dzeivojamās mōjas), lai jū aizstāvātu pret padūmu varas pōrstōvu varmūceigū reiceibū. Mōja beja calta ar draudzes lūcekļu spākīm, bet komunisti tī beja sadūmōjuši ivitot patārātōju kooperacijas veikali. Preiļu pogosta izpyldkomitejā šū mōju nacionalizēja un ar Pīteri Isajevu vīnōjōs, ka kūpā ar Fomu un Alekseju Zamyšlajevim uzsōks remontu veikala telpu ikortōsonai. Idzeivōtōji protestēja un šūs dorbūnus patrice nu mōjas.

Komunists Jurijs Zamyšlajevs pīzvaneja uz Preiļu miliceju. Īsaroda trejs miliči, tymā skaitā Kazimirs Drozdovskis. Lai nūmirinōtu satrauktū pyuli, jys ar irūci vairōkas reizes izšōve gaisā un arrestēja aktivōkū — Ontonu Pastoru, Ontonu Grandānu, Ontonu Kiselevski, Jezupu Ūgaini un vinu sīviti. Aizvede uz Daugavpili, tī spydzīnōja un pratynōja, nūsyutēja uz Krasnojarskas apgobolu Krivejā, kurs PSRS NKVD «sevišķo apsprīde» nūtīsōja 1941. goda 14. septembrī:

— Ontonu Pastoru, dzymušu 1913. goda Preiļu pogosta Pīneņus par tū, ka 1940. goda 10. decembrī agitacejas

nūlyukā organizēja idzeivōtōjus pret prāvesta mōjas nacionalizēju Grōbānu un cytūs cīmūs, 12. decembri īsāroda pi prāvesta mōjas un aktivi uzastōja pret telpu remontu, izrōdeja pretestību milicejai;

— Ontonu Grandānu, dzymušu 1909. godā Rudzātu pogosta Aizpurē par tū, ka 12. decembri aktivi pīsadalēja grupveida nakōrteibū organizēšanā un pretōšonūs milicejās darbinikim;

— Jezupu Ūgaini, dzymušu 1911. godā Preiļu pogosta Augustovā par tū, ka jys saaicynōja apkaimēs idzeivōtōjus aizstōvēt prāvesta mōju;

— Ontonu Kiseļovu, dzymušu 1907. godā Sylajōnu pogostā par tū, ka jys agitēja idzeivōtōjus pret mōjas nacionalizēju un par tū, ka izmontōja skūlānu Pastorū, lai tīs paziņoj tavam un kaiminim par saītu.

O. Pastaru un O. Grandānu nūtīsōja uz 10 godim, bet J. Ūgaini un O. Kiselevsku uz 5 godim lobšonas dorbu nūmetnē. Apcitynōti O. Pastors un J. Ūgainis lēgeri nūmyra, bet O. Grandāns 1967. goda 19. aprēli raksteja syudzeibū LPSR prokuroram, iydze caurskateit jō litu, jo asūt navaineigi nūtīsōts.

Tik teišam papildus izmeklēšonā nūskaidrōjōs, ka jī ir navaineigi nūtīsōti pasateicūt nažēleigi barbariskai ikortā (LVA, Kr. lita Nr. P-6845).

1950. goda septembrī Preiļu milicejas darbinīki beja nūreikoti uz mežu gatavot molku sovam īcirknē: Anatolijs Vasilija dāls Baisarovs nu Harkovas apgobola, dzimis 1924. godā, Stanislavs Lemeševskis Jōņa dāls nu Sylajōnu pogosta, Nikolajs Dmitrijs dāls Malaškins nu Mordovejas ASR, dzimis 1925. godā, Arsenijs Ivana dāls Matvejevs nu Izvoltas pogosta, dzimis 1904. godā un apbolvōts par ceiņom pret nacionalajim partizāniem, Mihails Fjodora dāls Mihailovs nu Pleskovas apgobola, dzimis 1920. godā, Anatolijs Nikitas dāls Petrovs nu Preiļu pogosta Moskvinas, dzimis 1925. godā, Dmitrijs Ivana dāls Osipovs, dzimis 1931. godā.

Nūreikōjuma piļdeišonu jī uzsōce ar pamateigu idzeršonu un ap puļksti 11.00 jau beja pamateigā reibūnī. Lai tū vysu vēl turpynōtu, devēs uz Preiļu pogosta Zariņu cīmu pi Ontona Seimaņa dāla, dzymuša 1896. godā, kur reikōja kōzas (19. septembrī). Te beja sasapuļcējuši ap 30 vīsu — rodi un kaimini.

Kōzu nomā miliči un istrebiteji uzavede bravureigi, turpynōja dzeršonu un āleišonū, demolēja telpas, ar irūcīm šōve grīstū, draudēja mōjas saiminīkam un jō vīsim, daudzus pīkōve. Nūsya Olgu Donota meitu Vjaksi, sasyta Skrauču, Bogdanu, Jōni Pastaru, Pīteri Pastaru, Odumu Urču, Konstantinu Akentjevu un cytus.

Pīneņu cīma padūmes darbinīki nu Preiļim izsauce cytus miličus un šī banditi tyka apcītīnōti. 11. decembrī Daugavpili jūs tīsōja «Kara tribunals», bet sprīdums beja samārā vīglis kai jau padūmu varas atbalsteitōjim.

Te mes radzom, kaidi beja tī drūšeibas organi un nu kurīnes nōce, tamēlē nav jōsabreinoja, ka Latgolas pusē beja tik daudz pretōšonōs pret pastōvūšu ikortū daleibniku. Gribu pībiļst, ka vacī cylvāki vēl atcerējōs ari 1919. goda nūtykumus, kod te pugodu pastōvēja frontes lineja storp lelinīkam un Latvejas nacionalū armēju. Tautā beja teicīns: «Kur sērps un vasars, tī bogs un nōve» («Gde serp i molot, tam smertj i golod»).

Fakti nu Latvejas Valsts arhiva (LVA), F — 101, A — 13, L — 80, lpp. 140—145.

NU POSTA SŪMAS

A. gūd. Eīkšņa kungs!

Pāldis par uzmanieibu Marijas Andžānes gromotas «Dimenseju kvadratsaknes» atsyuteišonā. Marija un es bejom lobi draugi. Es pazynu jū kai absolūtū latvišu patrioti un pōrlīcīnōtu katōli. Tai kai sakōrtōtōja grībeigi izlaide M. A. divejus padejūs krōjumus, kai ari vysu nacionālu un goreigū, tod jei apzīnōti parōda myusu izcīlū dzejneici opłomā skatējīmā. Nav taisneigi īvōdā atsasaukt uz orientalista Roberta Mūķa eklektiku, kai ari už Zentu Maurīnu, kura Latgolu napazyna un nasaprota. Ir sovaidi, ka latgaļu apceres par autori tyka ignorātas. Vyscauri rāgōjōs aizsprīdumi: «Viņa gatavōja kaut kū nūdūt drukōt latvyski» (231. lpp.), «...malnrokstī latvyski un vīns latgaliski» (245. lpp.) Golū gola latgaļu dialektis ir vacōkō latvišu izteiksmē, kas īdeve volūdu pōrējōm cīltim. Salykums ir pīkšēzīmeigs, taipoš išpīdums un išējums. Tūtīs ilustraceju ūveikōjumim nav nikō kūpeiga ni ar Mariju Andžāni, ni Latgolu.

Aleksis RUBULIS
Cīkāgā

1. oktobri šūgod uz 50 godim, zalta jubileju, kai īsokuši vuiceitīs Reigas poligafejas mōkslinīks orūdkūlā, atsaskatējōs divi rēzeknīši — Latgolas Kulturas centra izdevnīceibas vadeitōjs Jōns Elksnis un SIA «Latgolas druka» projektu vadeitōjs Marks Brugulis. Sekmeigi pabeiguši šū skūlu, jī izgleiteibū papyldynōja Moskovā, tod strōdōja gon specialitatē, gon ari cytus dorbus. Jōns Elksnis beja pasnīdzējs orūdkūlā un jau kūpš Latgolas trešōs atmūdas voda LKC izdevnīceibū. Igvīs magistra grādu un apbolvōts ar Treju Zvaigžņu ordeni. Marks Brugulis daudzus

godus aizvadējis Rēzeknes tipografejas direktora omotā, nūstyprīnōjis filiales Viljānu un Ludzā, uz kuru bāzes tagad sekmeigi dorbojas patstōveigas tipografejas, paleidzējis izaveidōt ari jaunajai SIA «Latgolas druka». Svātkūs Jōni Elksni sveic Reigas fotografs Jezups Danovskis ar fotoportretu, bet Marku Bruguli — mōkslinīks Pīters Gleizdāns ar draudzeigū šaržu. Vysam pīsavinōj ari «Zemturs», obim vēlej vēl daudzus daudzus godus ražeiga dorba, panōkumu, lobas veseleibas un lobvēleigas sadarbeibas kai leidz šām!

ZALTA POLIGRAFIKI

JŌNS VIĻUMS LATGOLAS LITERATI JEZUPS KINDZUĻS

Dzimis 1883. goda 16. aprēli Dīcānu pogosta Kuzmūs. Aktīvs kooperatīvās kusteibas veicīnōtās, lūti riupejōs par lauksaīmīcības zynōtpu izplateišonu tautā un zemnīku apgōdōšonā ar zemi. Leidz pyrmajam pasaūla karam studēja Pīterpīls universitātes juridiskā fakultātē. Ar rokstīm pīsadalēja «Dryvā». Ari karā, byudams par sanitāru, «Dryvai» raksteja ziņas nu ceiņu laukim. Dažus rokstus snīdze ari nu dailliteratūras.

Pēc atsagrīšona nu kara dzeivādaleibū jēme pyrmōs Latgolas sanōkšonas priķīdorbiū. Beja Satversmes sapuļces lūceklis un zemkūpeibas ministra bīdrs, ilgōku laiku redigēja lauksaīmīcības žurnālu «Latgolas Zemkūpis» un «Latgolas lauksaīmīnika kalendāru». raksteja dzejas un stōstus. 1928. godā — «Kai šū zīmu izbarōt sātas lūpus», 1931. godā — «Ar krystu pret krystu».

Jō lelōkais dorbs ir romans «Pīters Vylāns», kas izdūts Daugavpili 1943. godā. Tō golvonō vērteiba — Latgolas atmūdas plašais attālojums.

Mužēibā Jezups Kindzūls aizgōja 1941. goda dryumajos dīnōs.

APSVEICAM!

18. novembrī pyrms 65 godim Aizkalnes pogostā lauleibas slēdze kalējs Jōns un bazneicas kōra dzidōtōja Rozālija. Niū ūveli jau storp dimanta un briljanta kōzom. Apsveicam styprūgimi un vēlejom vēl daudzus godus laimeigas kūpdzeives.

ZEMTURS

ANDRIS VĒJĀNS ROGOVKAS DZĪSME

Es šķūrstu Andryva kalendāru, Kur laiks kai mužēigā lēča plīust, Un Desetnīķus vin izjust varu, Kur cylvāki spōrnus kai putni gyust.

P.S. Byutu labi, jo Jyus objektivitātes pēc šū vysu īspīstu «Zemturi» voi «Vītejā». Bet man ir pōrlīceiba, ka Jyus tū nadareisit.

Nasyutit man nikō, kas ir pōrdrukōts. Byutu tys dzimtines voi trimdas.

Gudōtās A. Rubuļa kungs!

Sakārā ar dzeineicas Marijas Andžānes 90 godu jubileju šō goda septembrī Latgolas Kulturas centra izdevnīceibā iznōce jōs napublicātōs dzejas izlase ar nūsaukumu «Dimenseju kvadratsaknes». Dzejūlu izlasi lūti ryupeigi sakūpōja Ilga Muizniece — jauna literatūrzīnōtēica. Jei ir veikuse lūti lelu dzejūlu atlases un tekstologejas dorbu. Ir patiss pīks par I. Muiznieces paveiktū.

Grōmotu ilustrējis jauns mōkslinīks Andris Dīgūns. Jys sasadorbōja ar I. Muiznieci un panōce M. Andžānes dzejas attīceigi interpretēcēju, kas, munuprōt, ir lūti veiksmīga. Jys ari nūformēja grōmotas vōkus un apvōkus. Šīs dorbs ir A. Dīgūna diplomdarbs. Augsttūk izgleiteibū jys īgyva Latvejas Mōkslas akadēmijas Latgolas filialē. Diplomdarba vadeitōjs mōkslinīks grafiks, LMA profesors Gunārs Krollis.

Pilykumā «Vītejō» ar Jyusu vēstuli un S. Keišas atbīdi.

Ar sveicīni — J. Elksnis

ONTONS KŪKOJS ROGOVKAI

Caur tevi, Rogovka muna, Sōpu, vaimanu gona; Caur tevi pi ilyuška sīts Kunga neideitis, strāžnika sys, Dīlūnam sadeldēts Pōragri aizgōja Miglinīks. —

«Ei, ei nabādoj

Pōrdzeivōsim vysu!»

Caur tevi, Rogovka muna, Ik reitu cik cereibū mona: Caur tevi kai bazneicas varganes Skāp Andryva Jūrdža bolss,

Un jō, kai dvēseles līcinīks

«Myužēigais kalendars»

«Ei, ei nabādoj

Pōrdzeivōsim vysu!»

Caur tevi, Rogovka muna, šķit cylvāki — ceiruli, zvoni, — Caur tevi Francs Kemps,

Nikodemis Rancāns. —

Lai cyti par pamāslīm natura myus —

Soka: «Paliksim latgalīši!»

«Ei, ei nabādoj

Pōrdzeivōsim vysu!»

Caur Tevi, Rogovka muna, Laikam otkon ir jōsoka — gona! Te Nautrīs, te Zvīdris, te Pujsats Jōns

Punktu pīlyka vysam —

Sovā Dzimtinē latgalīts

Žņaugts, nīvots, bet nasalauzts. —

Klīdz perekli vālyudzāni:

«Ei, ei nabādoj

Pōrdzeivōsim vysu!»

Caur Tevi, Rogovka muna, Cīk speita, apsājimšōnōs, esmīs, Nikas nav zuds uz šōs pasaules vēl —

Sauļa lauogā rūtaļojās — Un as sovā ūaužu, veiru, sīvu, Bērnu skaneigūs atbolsu apjimts Gavilēju:

«Ei, ei nabādoj

Pōrdzeivōsim vysu!»

Ar rogovom brauce. Un brauc ar rotīm.

Un tān ar mersedesim pat brauc, Bet vīsuls nu Miglinīka motim Pret padebešim jūs rautīs sauc.

Var izsaļt rūdzi un kopūs mātrās, Bet Körklinikus jauns sejējs sēj: Nu Latgolas sirds nikaidas vātras Mums Rogovkas dzīsmi naizplēss!

ZALTA POLIGRAFIKI